

УДК 338.433:339.564

М. В. Савченко
О. В. Мазурук
Д. А. Щур

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ АПК В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОБЛЕМИ

Статтю присвячено обґрунтуванню теоретико-методологічних засад розвитку експортного потенціалу агропромислових підприємств у контексті системної парадигми управління ним. В роботі визначені тенденції експортного потенціалу України щодо аграрної продукції. Обґрунтовано, що через лідерські позиції в експортному списку аграрних продуктів, питання розвитку, формування, управління та відтворення експортного потенціалу вітчизняними підприємствами АПК вельми актуальні. Авторами здійснено систематизацію підходів до визначення сутності «експортний потенціал підприємства», за результатами якої визначено квінтесенцію наукової концепції щодо сутності дослідженої категорії. Наукові положення квінтесенцію дозволили сформуванню авторське визначення категорії «експортний потенціал підприємства». У статті обґрунтовано, що розвиток експортного потенціалу підприємства відбувається під впливом ендогенних та екзогенних факторів.

Сформовано концептуальну модель системи управління експортним потенціалом підприємства АПК, важливим етапом якої є його оцінка. Досліджено існуючі підходи до оцінки рівня експортного потенціалу з визначенням їх переваг і недоліків. Сформовано науково-методичний підхід до оцінки експортного потенціалу підприємства з визначенням інтегрального показника експортного потенціалу підприємства. Ідентифікацію рівня інтегрального показника експортного потенціалу підприємства запропоновано здійснювати за шкалою, що була розроблена на основі шкали Харрінгтона. Зроблено висновки про необхідність апробації розробленого науково-методичного до оцінки експортного потенціалу підприємства для вітчизняних агропромислових підприємств.

Ключові слова: *потенціал, експортний потенціал, експорт, агропромислове підприємство, АПК, оцінка, концепція управління, науково-методичний підхід оцінки.*

DOI 10.34079/2226-2822-2022-12-24-14-31

Вступ. В умовах війни на території України все частіше піднімається питання світового голоду. Це не дивно, адже наша держава займає провідні позиції за постачанням: соняшникової олії, ріпакового та соняшникового шроту, кукурудзи, ячменю, жита, пшениці, соняшнику, ріпаку, сої, волоських горіхів, меду, поголів'я свиней, м'яса птиці тощо. Проблему з постачанням спричинять суттєві зміни у перевезенні та вирощуванні агропродукції. Вже парализована робота морського транспорту. Значна кількість зерна з окупованих територій розграбована. Крім того, площа посівів, незважаючи на героїчну роботу аграріїв України, зменшиться в порівнянні з минулими роками. Через те, що вирощування даних культур відбувається екстенсивним способом виробництва, обсяги зазнають негативних змін. Спостерігається значне навантаження на залізницю та автомобільний транспорт. Крім того, періодично ворог завдає атак та пошкоджує об'єкти інфраструктури транспортного комплексу країни. Однак, попри згадані проблеми посівна компанія в Україні відбулась в максимально можливих обсягах. Оскільки на даний момент держава зберігає суттєві минулорічні резерви зернових та зернобобових культур, технічних

культур, яких з надлишком має вистачити до збору нового врожаю. Тому нагальною актуальністю сьогодення постають дослідження щодо відновлення та розвитку експортного потенціалу вітчизняних підприємств АПК в контексті глобальної продовольчої проблеми.

Важливим є огляд діючих сучасних підходів щодо оцінки експортного потенціалу підприємства. Удосконалення методології оцінки економічного потенціалу підприємства, аналіз переваг та недоліків підходів є проблемами, що потребують поглибленого вивчення.

Для визначення потенціалу необхідний адаптований до сучасних умов господарювання підхід, котрий повинен висвітлювати реальний рівень експортних можливостей підприємства з урахуванням всіх чинників впливу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-теоретичні підходи щодо визначення поняття «експортний потенціал підприємства» формували такі економісти-науковці: М. Портер (Портер, 2000; 2005а; 2005b), В. І. Хом'яков (Хом'яков, 2009), Д. Г. Лук'яненко (Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006), А. М. Поручник (Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006), А. І. Анчишкін (Анчишкін, 1986), З. Є. Шершньова (Шершньова, Черпак, та Силантьєв, 2015), В. С. Пономаренко (Пономаренко та Піддубна, 2007), Л. І. Піддубна (Пономаренко та Піддубна, 2007; Піддубна, 2009), А. А. Мазаракі (Мазаракі, Юхименко, Гребельник та ін., 2007), В. В. Юхименко (Мазаракі, Юхименко, Гребельник та ін., 2007), О. П. Гребельник (Мазаракі, Юхименко, Гребельник та ін., 2007). Питання щодо методичних засад оцінювання експортного потенціалу підприємства розглядали: Д. В. Солоха (Солоха, 2016), С. М. Козьменко (Козьменко та Колосок, 2010), С. І. Колосок (Козьменко та Колосок, 2010), В. В. Дружиніна (Дружиніна, 2010), О. І. Попов (Попов, 1998), О. Г. Мельник (Кузьмін, та Мельник, 2011), І. М. Волкова (Волкова, 2012) та інші.

Існує достатньо багато методів аналізу експортного потенціалу, проте вони орієнтовані на різні чинники впливу. Також, не існує загального підходу, котрий був би визнаний більшістю науковців. Тому потрібно надалі проводити теоретико-методичні і практичні дослідження даного наукового напрямку.

Мета статті полягає у обґрунтуванні теоретико-методологічних засад розвитку експортного потенціалу підприємства АПК у контексті системної парадигми його управління.

Виклад основного матеріалу досліджень. Україна тривалий час позиціонується як гарант продовольчої безпеки в багатьох країнах світу завдяки традиційно потужному продовольчому експорту. Україна займає поведне місце в світі за виробництвом агропродукції. У 2021 р. Мінагро зареєструвало рекордний врожай – понад 100 млн т. Також представники міністерства відзвітували, що у 2022 р. на експорт пішло продукції майже на 28 млрд дол., що становить 41 % загальноукраїнського експорту (на 25 % більше за 2021 р.). Найбільшу частину експорту продукції АПК охоплює рослинництво – 16 млрд дол. (або 56 % аграрного експорту) (Гаряча Агрополітика, 2022). Внесок України до світового продовольчого ринку у 2021 р. був еквівалентним забезпеченню харчуванням близько 400 млн осіб (Agronews.ua, 2022).

Окрім цього Україна займає половину світового експорту соняшникової олії, 15 % світового експорту кукурудзи та 10 % пшениці тощо (Гаряча Агрополітика, 2022). По порожніх полицях супермаркетів країн ЄС видно, наскільки Україна інтегрована в європейські та світові ланцюги постачання продукції.

Важливість того, що відбувається в Україні для світової продовольчої безпеки, демонструють зокрема тектонічні зрушення, що відбуваються в європейському політичному порядку денному. Майже за місяць риторика та акценти європейських політиків мігрувала від понять «біорізноманіття», «зелений курс», «органіка» до «як забезпечити людей їжею» (Трофімцева, 2022).

Сьогодні Україна займає лідерські позиції в експортному списку аграрних

продуктів за цілою низкою товарів. Станом на 2020 р. Україна мала лідируючі позиції у світі за експортом соняшникової олії та шроту, однак так було не завжди. Порівняльний рейтинг вітчизняної аграрної продукції за 1990 р. та 2020 р. свідчить щодо збільшення видів агропродукції, що користалася попитом на світовому ринку з 9 видів продуктів АПК, а сьогодні 25 (табл. 1).

Таблиця 1

**Порівняльний рейтинг вітчизняної агропродукції у світовому експорті
 продовольства у 1990/1991 МР та 2020/2021 МР**

МР	Рейтинг								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1990/ 1991		Цукор	Соняшник		Ячмінь	Пшениця	Масло		
		Яловичина та телятина			Поголів'я свиней	Олія соняшникова			
						Кукурудза			
2020/ 2021	Шрот соняшниковий	Ріпак	Ячмінь	Жито	Сорго	Овес	Олія соєва	Вершкове масло	Сир
	Олія соняшникова		Кукурудза	Мед	Пшениця	Шрот ріпаковий	Соєа	Суше знежирене молоко	Молоко
			Волоські горіхи		Поголів'я свиней	М'ясо птиці	Суше молоко	Поголів'я ВРХ	
					Соняшник				

Джерело: (Гаряча Агрополітика, 2022).

Серед десяти найпопулярніших експортних продуктів перше місце посідає олія соняшникова, сафлорова та бавовняна (рис. 1).

Рисунок 1. Топ-10 агропродукції в експорті України у 2020 р., млн дол.

Джерело: (Гаряча Агрополітика, 2022)

Дохідність експорту вітчизняної агропродукції залишається досить високою (табл. 2).

Таблиця 2

Дохідність експортованої агропродукції України у 2020 р.

Продукція	Виробництво, тис. т	Експорт, тис. т	Дохід від експорту, млн дол.	Дохідність продукції, %
1	2	3	4	5
Кукурудза	30290,3	27915,9	4877,1	174,7
Пшениця	24877,4	18059,8	3595,5	199,1
Картопля	20838,0	2,8	0,9	303,6
Соняшник	13110,4	187,9	65,2	346,8

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
Овочі	9652,8	528,5	167,3	316,5
Молоко	7636,3	5045,8	877,5	173,9
Соняшникова олія	6814,6	6860,4	5319,3	775,4
Ріпак	2557,2	2382,5	1007,0	422,7
М'ясо птиці	1404,7	431,1	554,9	1287,2
Яйця	889,2	106,8	97,3	911,1
Мед	68,0	80,8	138,7	1717,7

Джерело: (Гаряча Агрополітика, 2022)

Слід відмітити стрімку динаміку експортних показників аграрного сектору у загальному експорті України (рис. 2).

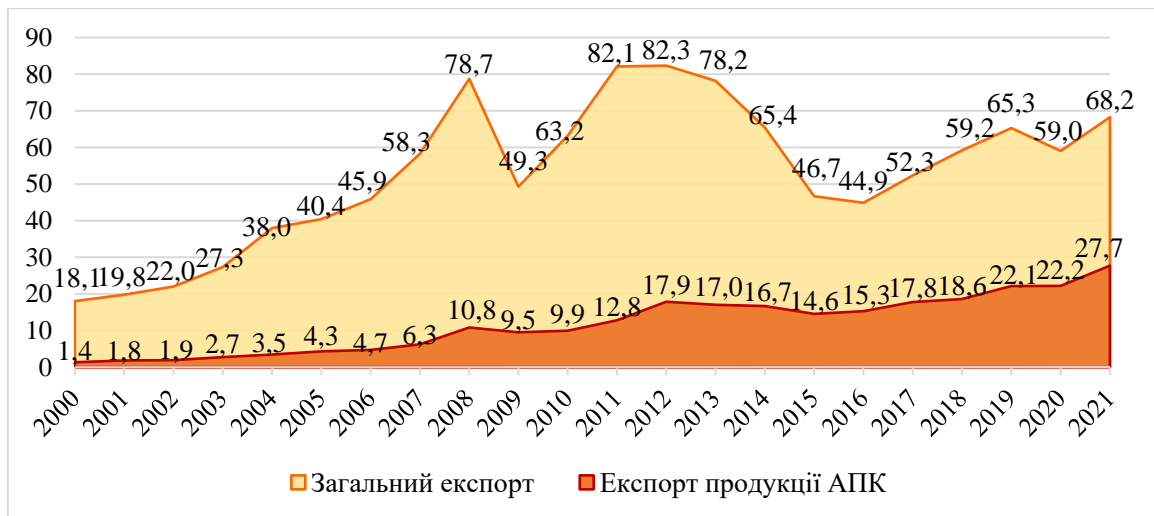

Рисунок 2. Динаміка загального експорту та експорту агропродукції та її місце у структурі загального експорту АПК за 2000–2021 рр., млрд дол.

Джерело: (Головний сайт для агрономів, 2021)

За даними рис. 2 видно, що у 2000 р. частка аграрного експорту у загальній торгівлі з міжнародними партнерами становила всього 9,4 %, а вже у 2021 р. цей показник виріс до 40,6 %. Протягом дослідженого періоду динаміка агропродовольчого експорту демонструвала аналогічний тренд як і решта експортних товарів, проте темпи скорочення агропродовольчого експорту були меншими ніж загального і, не дивлячись на спад після кризових 2009–2010 рр. Історично рекордний обсяг агропродовольчого експорту спостерігався у 2012 р., він склав порядку 17,9 млрд дол. Проте цей показник було перевершено – за результатами 2021 р. було реалізовано закордон агропродовольчої продукції на 27,7 млрд дол. Таким чином, за останні 10 років експорт агропродовольчої продукції з України збільшився більш ніж вдвічі.

Тому питання розвитку, формування, управління та відтворення експортного потенціалу вітчизняним підприємствами взагалі, особливо підприємствами АПК вельми актуальні і потребують негайного дослідження. Для розробки методологічного базису щодо управління експортним потенціалом підприємства АПК необхідно сформулювати теоретичні засади концепту економічної категорії.

Термін «потенціал» широко трактується і використовується в різних галузях діяльності людини. Багатством визначень характеризується і дефініція «експортний потенціал». З метою систематизації та структурування необхідно провести поглиблений

теоретичний аналіз досліджуваного поняття. У табл. 3 представлена спроба авторів статті систематизувати підходи до розгляду поняття «експортний потенціал».

Таблиця 3

**Систематизація підходів до визначення сутності
 «експортний потенціал підприємства»**

Автори	Сутність поняття економічної стійкості	Примітка
1	2	3
1. Компаративний підхід розглядає експортний потенціал як сукупність можливостей		
М. Портер	конкурентоспроможність компанії забезпечує її експортний потенціал в межах групи підприємств однієї галузі (Портер, 2000; 2000а; 2005b)	Переміщення акцентів у бік конкурентоспроможності з необхідністю виявлення конкурентних переваг
2. Системно-структурний підхід розглядає експортний потенціал як складова системи вищого рівня		
Т. В. Скорнякова	здатність економічного суб'єкта виробляти конкурентоспроможну на світовому ринку продукцію, яка може подолати існуючі експортні бар'єри та бути ефективно проданою за кордон (Скорнякова, 2006, с. 9)	Визначення як складної, динамічної системи взаємодіючих і взаємопов'язаних елементів внутрішніх економічних відносин і зовнішніх зв'язків, що підпорядковані реалізації цілей підприємства і перебувають у взаємодії і взаємозалежності з усіма іншими потенціалами
В. С. Пономаренко	здатність підприємства до виживання, збереження його як цілісної системи техніко-технологічних, економічних, організаційних, соціальних та інших елементів за рахунок внутрішніх сил, так і додаткової «енергії» із зовнішнього середовища (Пономаренко та Піддубна, 2007)	
Л. І. Піддубна	інтегрована сукупність активів підприємства, які використовуються для здійснення міжнародної економічної діяльності і забезпечують конкурентоспроможність підприємства на зовнішньому ринку (Піддубна, 2009)	
А. М. Поручник та ін.	складова економічного потенціалу підприємств (Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006)	
Е. В. Волокодавова	складова економічного потенціалу підприємства, що забезпечує формування його міжнародних конкурентних переваг (Волокодавова, 2007, с. 14)	
А. А. Мазаракі, В. В. Юхименко, О. П. Гребельник та ін.	складова системи зовнішньоторговельних зв'язків підприємства (Мазаракі, Юхименко, Гребельник та ін., 2007, с. 28)	
О. М. Кисельова	складова системи зовнішньоторговельних зв'язків, що реалізується через експорт товарів (послуг) (Кисельова, 2001, с. 8)	
3. Ресурсний підхід розглядає експортний потенціал як сукупність ресурсів		
Н. Є. Скоробогатова	наявність ресурсів (техніко-технологічних, фінансових, кадрових) є необхідним, але не достатнім фактором. При наявності конкурентної боротьби на зовнішніх ринках відбуваються «змагання» не лише на рівні компаній, але й на рівні авіаційних об'єднань, що підтримуються урядами. Тому необхідним стратегічним напрямом є усунення «слабких місць», притаманних підприємствам української авіагалузі (Скоробогатова та Грищенко, 2017)	Ідентифікація можливостей підприємства з ресурсною базою експортної діяльності, що має бути адаптована до конкурентного профілю зовнішнього ринку та факторної моделі конкурентоспроможності підприємства. Інтегрований в сучасні концепції стратегічного потенціалу підприємства
А.І. Анчишкін, З.С. Шершньова, С.В. Оборська	є сукупністю ресурсів, які має можливість використовувати підприємство для виробництва продукції на експорт (Анчишкін, 1986; Шершньова, Черпак та Силантьєв, 2015)	

Продовження табл. 3

1	2	3
4. Результативний підхід розглядає експортний потенціал як сукупність ресурсів		
Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник	здатність або можливість підприємства виробляти конкурентоспроможні товари і послуги, що можуть бути реалізовані на світових ринках (Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006, с. 285)	Базування на тлумаченні експортного потенціалу підприємства крізь призму його цільової орієнтації. Стратегія розвитку експортного потенціалу є системою довгострокових цілей експортно – орієнтованої діяльності суб'єкта господарювання, що визначаються загальними завданнями його розвитку, а досягаються завдяки вибору найбільш ефективних шляхів їх досягнення.
Ю. М. Солодковський	механізм або засіб досягнення певної мети, а конкретніше – максимального обсягу товарів і послуг, що можуть бути вироблені і реалізовані на світових ринках (Солодковський, 2006, с. 190)	
О. В. Хомич, І. М. Манаєнко	обсяг конкурентоздатної продукції чи послуг, що потребує зовнішній ринок та яку можуть виробити та реалізувати господарюючі суб'єкти в поточних ринкових умовах (Хомич та Манаєнко, 2020)	
Т. Ф. Гордєєва	максимальна спроможність підприємства за даного рівня техніко-економічної бази продукувати конкурентоспроможну продукцію на національній території та реалізувати її на світовому ринку (Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006; с. 275)	
П. Діксон, В. Нордхаус	є здатністю підприємства до виживання, збереження його як цілісної системи техніко-технологічних, економічних, організаційних, соціальних та інших елементів за рахунок як внутрішніх сил, так і додаткової «енергії» із зовнішнього середовища (Самуельсон та Нордхаус, 1997)	
5. Адаптаційний підхід розглядає експортний потенціал як здатність до адаптації		
Г. В. Климик	«...адаптаційна здатність підприємства до вимог зовнішнього середовища в її ринково-продуктовому, технологічному, просторово-часовому та інших вимірах. Він відображає сталість циклу «вхід – процес – вихід», який припускає динамічну збалансованість його елементів і функціонування на принципах економічної раціональності та ринкової доцільності» (Климик та Петрик, 2009)	Базування на гнучкості підприємства адаптуватися до можливих змін ринків збуту експортної продукції

Джерело: систематизовано авторами на основі (Портер, 2000; 2005а; 2005b; Гордєєва, Лук'яненко, Поручник та Антонюк, 2006; Анчишкін, 1986; Шершньова, Черпак та Силантьєв, 2015; Пономаренко та Піддубна, 2007; Піддубна, 2009; Мазаракі, Юхименко, Гребельник та ін., 2007; Волокодавова, 2007; Кисельова, 2001; Скоробогатова та Грищенко, 2017; Солодковський, 2006; Хомич та Манаєнко, 2020; Самуельсон та Нордхаус, 1997; Климик та Петрик, 2009)

Квінтесенцію наукової концепції щодо сутності категорії «експортний потенціал підприємства» складають положення, які визначені на основі критичного аналізу (табл. 3):

По-перше, «експортний потенціал підприємства» – це наукова категорія, яка становить сукупність можливостей підприємства щодо виходу та розширення власної діяльності на закордонних ринках. Дані можливості ґрунтуються на складній й відкритій системі, котра утворюється двома групами активів на основі внутрішніх (ефективності, продуктивності, дохідності) та зовнішніх імперативів.

По-друге, категорія «експортний потенціал підприємства» повинна враховувати сукупність наступних чинників: рівень інноваційного розвитку підприємства та його продукції, досвід та кваліфікацію як працівників, так і власників підприємства, рівень побудови маркетингової системи, стратегію розширення діяльності на нові ринки, життєвий цикл підприємства, товару та галузі тощо. Отже, експортний потенціал варто аналізувати як сукупність функціональних відносин, визначених з врахуванням реального і гіпотетичного рівня розвитку підприємства.

По-третє, «експортний потенціал підприємства» необхідно вивчати з врахуванням закордонних стандартів. Адже з одного боку підприємство функціонує та продає власну продукцію на внутрішньому ринку за вимогами власної держави, однак з іншого боку цих вимог може бути недостатньо для успішного виходу на іноземні ринки.

По-четверте, категорія «експортний потенціал підприємства» динамічна. Це проявляється в постійній зміні внутрішніх та зовнішніх чинників, котрі безпосередньо чи опосередковано впливають на підприємство. Отже, експортний потенціал підприємства характеризує готовність того чи іншого підприємства розумно управляти власними резервами на постійній основі для отримання додаткових економічних привілеїв шляхом збільшення обсягів експорту власної продукції закордон. Варто зазначити, що розпочавши збільшення експорту підприємство ризикує отримати збитки на внутрішньому ринку, адже при застосуванні міжнародних стандартів можуть змінитися характеристики товару, що спричинить зростання ціни на нього.

По-п'яте, поняття «експортний потенціал підприємства» відображає не тільки норми діяльності підприємства, але і майбутні цілі. Крім того, залежно від мети систем може створюватись різними структурами. Розглядаючи дане поняття варто оцінити реальні можливості підприємства та знайти перспективні напрямки для підвищення закордонної діяльності.

По-шосте, експортний потенціал підприємства можна охарактеризувати тенденціями щодо підвищення системноструктурної складності. Це відбувається через зростання ролі нематеріальної частини активів підприємств.

По-сьоме, функціональна роль експортного потенціалу підприємства полягає у реалізації цільових настанов зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що формуються за принципом підвищення рівня задоволеності потреб зовнішніх ринків на ті чи інші продукти і послуги і у свою чергу слугують критерієм ефективності експортного потенціалу підприємства.

Таким чином, враховуючи положення квінтесенції, під експортним потенціалом підприємства будемо розуміти економічну категорію, що являє собою систему функціональних відносин між елементами реального і потенційного рівнів розвитку підприємства, що відбиває його готовність, мобілізуючи власні ресурсні можливості, генерувати суттєві результати зовнішньоекономічної діяльності підприємства, перетворюючи їх на конкурентні переваги вищого рівня у процесі оптимальної взаємодії з зовнішнім середовищем.

Розвиток експортного потенціалу підприємства відбувається під впливом ендогенних та екзогенних факторів (рис. 3). У свою чергу, фактори екзогенного та ендогенного характеру поділяються на стимулюючі (стимулятори) та стримуючі (дестимулятори) розвиток експортного потенціалу в цілому. Деякі фактори за різних умов можуть проявляти свій стимулюючий (за сприятливих умов) та стримуючий (за несприятливих умов) характер.

Рисунок 3. Фактори впливу на експортний потенціал підприємства
Джерело: побудовано авторами

Концептуальна модель системи управління експортним потенціалом підприємства АПК наведена на рис. 4, завдяки якій враховується як система завдань, що ставляться для досягнення пріоритетних цілей суб'єкта господарювання, так і сукупність ризиків, що виникають у процесі управління експортним потенціалом агропромислового підприємства.

Побудова системи управління експортним потенціалом здійснюється з метою підвищення конкурентоспроможності агропромислового підприємства шляхом зміцнення його конкурентних переваг (рис. 4).

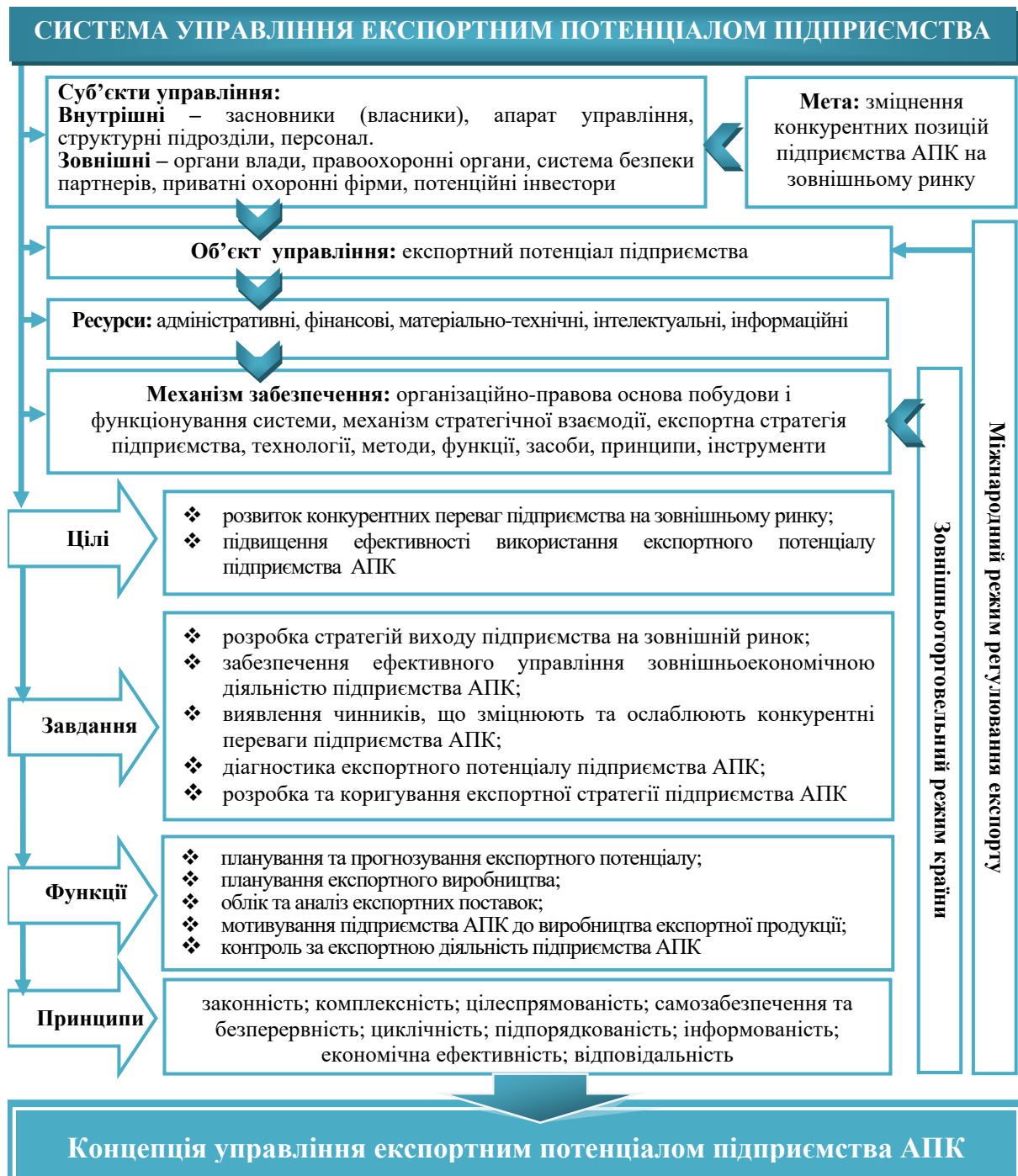

Рисунок 4. Система управління експортним потенціалом підприємства АПК
 Джерело: побудовано авторами

Дана система створюється шляхом врахування міжнародного режиму регулювання експорту та зовнішньоторговельного режиму країни. Функції системи орієнтовані здебільшого на аналіз поточних експортних поставок. Також, проводиться планування подальшої діяльності та контроль за впровадженням наведених змін. Безумовно, варто створювати такі стратегії діяльності на міжнародному ринку, котрі б спиралися на сильні сторони підприємства та мінімізували втрати від існуючих недоліків. Варто згадати й відокремлення внутрішніх та зовнішніх суб'єктів управління. Внутрішні – ті, котрі безпосередньо керують діяльністю підприємства. Зовнішні – ті, що створюють безпечне середовище для агропромислового підприємства; оберігають від незаконних дій.

Отже, основний результат реалізації системи управління експортним потенціалом агропромислового підприємства полягатиме у отриманні економічного ефекту, задля якого і впроваджується система управління експортним потенціалом агропромислового підприємства, оскільки саме на цьому етапі визначається наскільки ефективними були здійснені попередні заходи. Функціонування системи управління експортним потенціалом агропромислового підприємства виражається у реалізації підприємством множини заходів, спрямовані на розробку та коригування експортної стратегії підприємстві, дотримання якої сприятиме розвитку експортного потенціалу підприємства.

Важливим етапом системи управління експортним потенціалом агропромислового підприємства є його оцінка. Широка різноманітність існуючих підходів до оцінки рівня експортного потенціалу дає підстави стверджувати, що кожен з них має свої переваги і недоліки (табл. 4).

Однак на практиці ефективним, на думку авторів, є застосування відразу декількох підходів, що дозволить отримати більш точні результати, порівняти їх і уникнути ряду недоліків і помилок.

Експортний потенціал підприємства слід оцінювати за допомогою інтегрального показника – індикатора експортного потенціалу.

Таблиця 4

Узагальнення методичних підходів до оцінки експортного потенціалу підприємства

Назва підходу	Критерій оцінки	Представники	Результуючий показник	Недоліки
Ринковий	Ефективність ЗЕД підприємства; Комплексна динамічна оцінка стратегії розвитку підприємства на зовнішньому ринку	О. Г. Мельник, Д. В. Фоменюк	Відносна величина – рентабельність ЗЕД підприємства	Складність розрахунків, залежність від точності проведених даних
Дохідний	Ефект від конкретної операції на зовнішньому ринку	І. М. Волкова Н. М. Пирець П. П. Стичішин М. В. Ковальчук Н. В. Філіпова	Абсолютний показник – прибуток; Відносний – рентабельність операції	Неможливість прогнозування, неоднозначність результатів у довгостроковій перспективі
Витратний	Вартість об'єкта оцінки	А. Ю. Чаленко	Сума накопиченого зносу	Метод є одномоментним, не придатний для обґрунтування й відбору цілей функціонування та розвитку підприємства, підвищення ефективності прийнятих рішень

Джерело: систематизовано авторами на основі (Ус, 2018)

В загальному вигляді концептуальна схема оцінювання експортного потенціалу наведена на рис. 5.

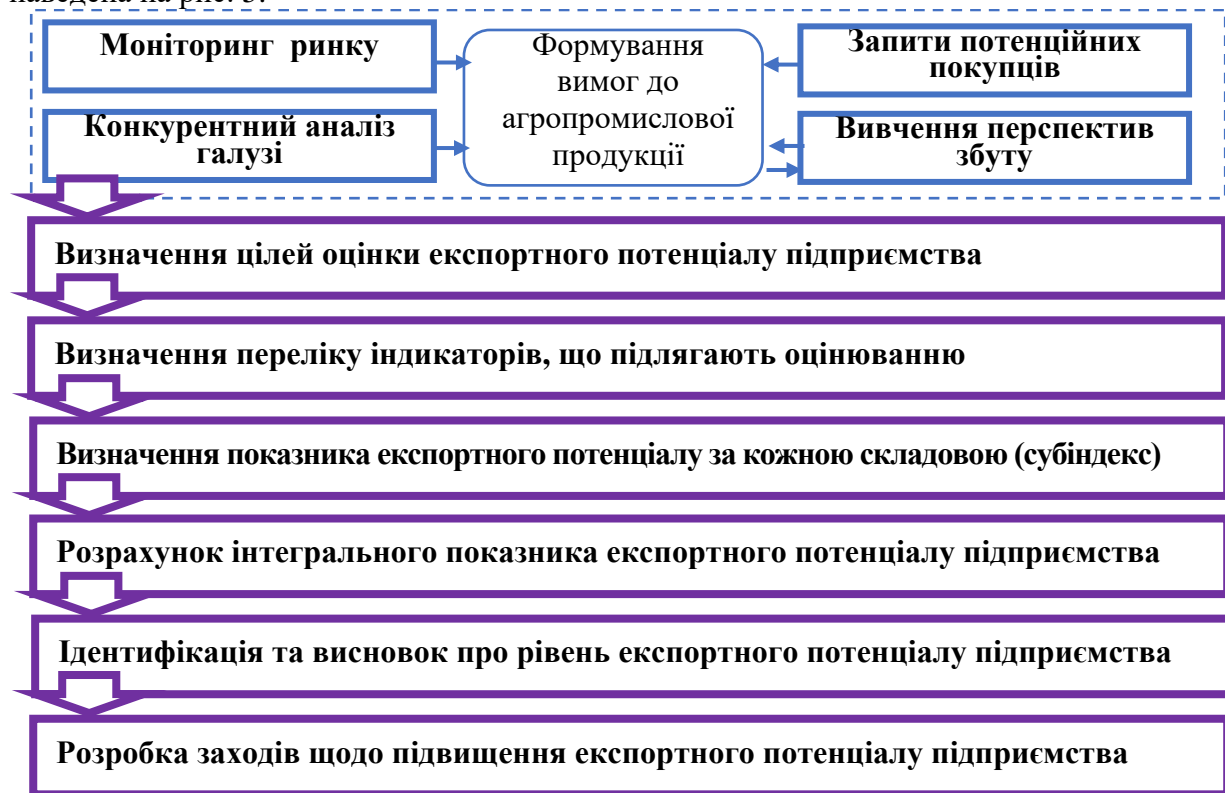

Рисунок 5. Науково-методичний підхід до оцінки експортного потенціалу підприємства

Джерело: побудовано авторами

Вибір приватних індикаторів обумовлений тим, що в комплексі вони визначають експортний потенціал підприємства, причому практично всі запропоновані показники мають позитивну спрямованість, тобто зростання кожного з них оцінюється позитивно (табл. 5).

Таблиця 5

Показники аналізу та оцінки формування експортного потенціалу підприємства за складовими

Складова експортного потенціалу	Індикатори
Виробнича	Фондовіддача, рентабельність виробництва, фондоозбросність, коефіцієнт придатності ОЗ
Фінансова	Коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт покриття, абсолютної ліквідності, автономії, ROA
Маркетингова	Частка витрат на збут, частка витрат на маркетинг, коефіцієнт продажів у кредит, коефіцієнт затоварення готовою продукцією
Кадрова	Коефіцієнт плинності кадрів, коефіцієнт стабільності продукції, продуктивність праці, коефіцієнт співвідношення рівня зарплати на підприємстві до середньої зарплати у галузі (регіоні)
Ринкова	Частка експортної продукції в загальному обсязі реалізації, рентабельність експортної продукції (у порівнянні з рентабельністю продукції, реалізованої на внутрішньому ринку); частка прибутку від експорту продукції в загальній величині прибутку підприємства; - коефіцієнт співвідношення світових цін та цін експортної продукції підприємства

Джерело: побудовано авторами

У тому випадку, якщо на основі індивідуальних (інтегральних або групових) показників розраховується загальний показник експортного потенціалу підприємства, то

застосовуються матричні методи, які дають більш об'єктивні результати оцінки: матричний метод оцінки експортного потенціалу підприємства – метод балів, який передбачає виконання наступних етапів:

1. Формування матриці вихідних оціночних показників, до складу якої входять m ключових показників експортного потенціалу підприємства для n об'єктів. Кожен i -й показник ($i \in 1, m$) на j -му підприємстві ($j \in 1, n$) задається величиною відповідного коефіцієнта K_{ij} , і в підсумку, створюється, матриця X , рядки якої характеризують аспекти стійкості підприємства сімейного бізнесу за m різними показниками:

$$x = \begin{bmatrix} K_{11} & K_{12} & K_{13} & K_{1n} \\ K_{21} & K_{22} & K_{23} & K_{2n} \\ K_{m1} & K_{m2} & K_{m3} & K_{mn} \end{bmatrix} \quad (1)$$

2. Ранжування оціночних показників за ступенем вагомості. Результатом цього етапу є побудова деякого вектору ($k_1, k_2 \dots k_m$), де k_i – коефіцієнт вагомості кожного показника. У вітчизняній практиці аналітична вагомість показників прийнято визначати експертним шляхом з урахуванням уявлення про важливість того чи іншого показника саме для оцінки експортного потенціалу підприємства.

3. Побудова вектора, який складається з максимальних значень за кожним з тих показників. Цей вектор становить додатковий ряд чисел (K_{max}) показників підприємства з еталонною стійкістю, де:

$$K_{max1} = \max K_j (1 \leq i \leq n) \quad (2)$$

4. Складання нормалізованої матриці X' шляхом стандартизації показників виходить матриця K_y до відповідного показника еталонного підприємства за формулою:

$$K_{ij}' = \frac{K_{iy}}{K_{maxi}} \quad (3)$$

Слід зазначити, що стандартизація дозволяє уникнути неявного ранжирування показників, коли мала варіація окремого показника може вплинути на результати оцінки.

5. Розрахунок балів, отриманих підприємствами за певним оціночним показником шляхом порівняння їх фактичних значень з найкращими в даній сукупності:

$$B_{ij} = K_{ij}' \times B_{maxi} \quad (4)$$

де B_{maxi} – максимально встановлений бал оцінювання окремого показника.

6. Отримання узагальненої бальної оцінки експортного потенціалу підприємства та ранжування підприємств в порядку зростання інтегрального показника з використанням наступної формули:

$$K_{EPj} = \sum B_{ij} \times k_i \quad (5)$$

Існуюча методика передбачає використання п'ятьох ключових факторів для оцінки інтегрального показника експортного потенціалу підприємства: фінансового, маркетингового, виробничого, кадрового, ринкового субіндексів:

$$I_{EP} = \sum_{j=1}^5 \beta_j \sum_{i=1}^n \alpha_{ij} \times X_{ij} \quad (6)$$

де X_{ij} – приватні стандартизовані коефіцієнти за j -тою складовою експортного потенціалу підприємства;

α_{ij} – значущість (вагомість) приватних коефіцієнтів за j -тою складовою експортного потенціалу підприємства;

β_j – значущість (вагомість) j -тої складової експортного потенціалу підприємства.

Їх максимальне значення визначається як

$$\sum_{i=1}^n \alpha_i = 1, \sum_{j=1}^5 \beta_j = 1 \quad (7)$$

Значення інтегрального показника експортного потенціалу підприємства ідентифікуємо з використанням шкали Харрінгтона, що була прийнята за основу шкали оцінки ступеня експортного потенціалу підприємства (рис. 6).

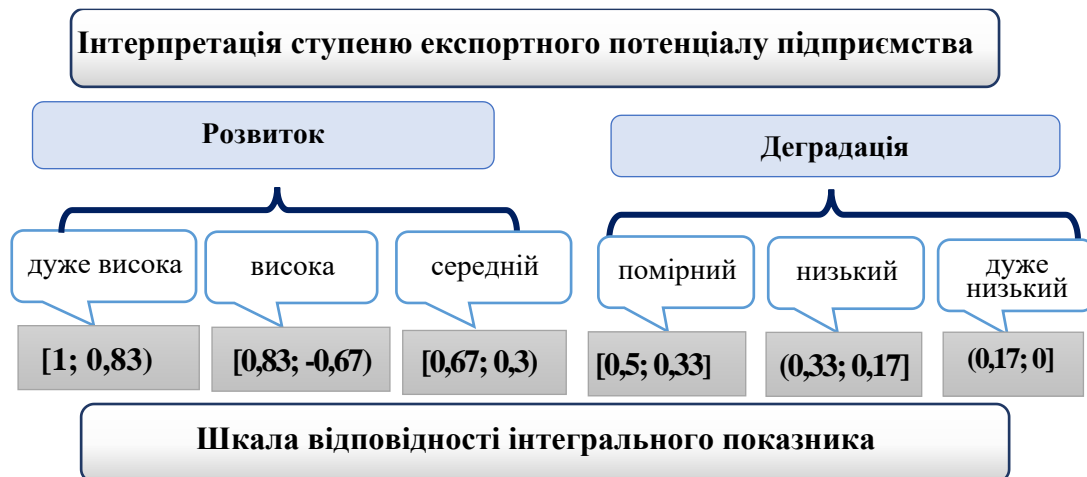

Рисунок 6. Оціночна шкала ступеня експортного потенціалу підприємства
 Джерело: побудовано авторами

Згідно із оціночною шкалою ступеня експортного потенціалу підприємства існує дві зони експортного потенціалу: зона комфорту та зона біфуркації. Кожна зона має три рівні експортного потенціалу.

Висновки. Отже, досліджено поняття “експортний потенціал”. Визначено як загальну сутність, так і безпосередньо особливості поняття “експортний потенціал підприємства”. Розглянуто основні підходи вчених щодо означення та на їх основі сформовано узагальнений варіант даного твердження.

Під час виконання роботи було вивчено та проаналізовано рейтинг експорту вітчизняної агропродукції. Провідні показники займають олійна продукція, кукурудза та інші зернові культури.

При розгляді загальної динаміки виявлено зростання експорту агро товарів. Протягом періоду 2000–2021 рр. частка аграрного експорту зросла з 9,4 % до 40,6 %.

На основі отриманих показників та підтвердження актуальності дослідження було здійснено розкриття сутності експортного потенціалу підприємства та визначено основні фактори впливу на даний потенціал. До них належать як внутрішні, так зовнішні.

Відповідно була досліджена система управління експортним потенціалом підприємства під впливом визначених ендогенних та екзогенних чинників. Дана система спрямована на отримання такого економічного ефекту, котрий би підтвердив ефективність ведення зовнішньої політики підприємством.

Для оцінки потенціалу підприємства розглянуто основні методичні підходи: ринковий, дохідний, витратний. З метою оцінки експортного потенціалу підприємства АПК запропоновано такі групи показників-індикаторів: виробничі, фінансові, маркетингові, кадрові, ринкові. Обґрунтовано для оцінювання експортного потенціалу підприємства АПК використовувати метод балів. Під час проведення дослідження описано всі його етапи. Також, висвітлена шкала для інтерпретації ступеня експортного потенціалу підприємства. Вона сигналізує про розвиток чи деградацію його величину.

Дослідження підтвердило важливість поняття експортний потенціал підприємства та довело необхідність його оцінки. Варто розглядати всі визначені чинники та способи управління, адже правильний їх аналіз забезпечить подальші кроки, котрі можуть підвищити конкурентоспроможність та економічний рівень того чи іншого підприємства.

Бібліографічний список

- Agronews.ua, 2022. *Україна годує 400 млн людей у світі* [Онлайн]. Доступно: <<https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti/>>
- Анчишкін, А. І., 1986. Наука – техніка – економіка. Москва: Економіка. Доступно: <<https://elibrary.ru/item.asp?id=27623432>>
- Волкова, І. М., 2012. Сучасні тенденції формування та розвитку агромаркетингу. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького*, Т. 14, 1(1), с. 117–121. Доступно: <[http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlnu_2012_14_1\(1\)_22.pdf](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlnu_2012_14_1(1)_22.pdf)>
- Волокодавова, Е. В., 2007. *Експортний потенціал промислових підприємств: теорія, методологія, практика : монографія*. Самара : Самарський гос. екон. університет.
- Гаряча Агрополітика, 2022. *Продовольча безпека України, або гасіння пожежі без жодної стратегії* [онлайн]. Доступно: <<https://agropolit.com/spetsproekty/953-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-abo-gasinnya-pojeji-bez-jodnoyi-strategiyi>>
- Головний сайт для агрономів, 2021. *Аграрний сектор України: 30 незалежних років – погляд фахівців* [онлайн]. Доступно: <<https://superagronom.com/articles/536-agrarniy-sektor-ukrayini-30-nezaleznih-rokiv--poglyad-fahivtsiv>>
- Гордєєва, Т. Ф., Лук'яненко, Д. Г., Поручник, А. М. та Антонюк, Л. Л., 2006. *Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку : монографія : в 2 т.* Київ.
- Дружиніна, Л. В., 2010. Прогнозування експортного потенціалу машинобудівних підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності. *Актуальні проблеми економіки*, 7, с. 246–252.
- Кисельова, О. М., 2001. *Активізація експортного потенціалу України на російському напрямку*. Кандидат наук. Дисертація. Дніпропетровськ : Дніпропетровський національний університет.
- Климик, Г. В. та Петрик, С. В., 2009. Проблеми вдосконалення механізму управління експортною діяльністю підприємств сільськогосподарського машинобудування. *Економіка та управління АПК: Збірник наукових праць*, 1(66), с. 105–108. Доступно: <<http://www.btsau.kiev.ua/ua/edition.php?read=831>>
- Козьменко, С. М. та Колосок, С. І., 2010. Методичні підходи до оцінки експортного потенціалу інновацій машинобудування. *Ефективна економіка* [онлайн], 12. Доступно: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/53849/5/Kozmenko_Metodychni_pidkhody.pdf>
- Кузьмін, О. Є. та Мельник, О. Г., 2011. Діагностика потенціалу підприємства. *Маркетинг і менеджмент інновацій*, 1, с. 155–166.
- Мазаракі, А. А. Юхименко, В. В. Гребельник, О. П. та ін., 2007. *Управління експортним потенціалом України: монографія*. В: Мазаракі А. А., ред. Київ : КНЕУ.
- Піддубна, Л. І., 2009. Експортний потенціал підприємств регіону: сутність, структура і проблеми диверсифікації. *Вісник економіки транспорту і промисловості*, 26, с. 125–133.

- Пономаренко, В. С. та Піддубна, Л. І., 2007. Конкуренентоспроможність як імператив функціонування та розвитку сучасних економічних систем. В: *Конкуренентоспроможність: проблеми науки та практики*: монографія. ВД «ІНЖЕК».
- Попов, О. І., 1998. *Підвищення ефективності формування і використання експортного потенціалу підприємств (На прикладі АПК Автономної Республіки Крим)*. Кандидат наук. Автореферат. Сімферополь: Кримський державний аграрний університет. Доступно: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/1999/99poiiepp.zip>
- Портер, М. Е., 2000. *Конкуренция: учебное пособие*. Перевод с английского под ред. Я. В. Заблоцкого. М.: Издательский дом «Вильямс».
- Портер, М., 2005а. *Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов*. Перевод с английского. М.: Альпина Бизнес Букс.
- Портер, М., 2005b. *Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость*. Переклад с англ. М.: Альпина Бизнес Букс.
- Самуельсон, П. та Нордхаус, В., 1997. Економіка. Переклад з англ. М.: Біном.
- Скорнякова, Т. В., 2006. *Експортний потенціал обробної промисловості України: управління процесом формування: монографія*. К.: Наук. світ.
- Скоробогатова, Н. Є. та Грищенко, Є. С., 2017. Вплив інтеграційних процесів на управлінську політику зовнішньоекономічної діяльності підприємств. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»* [онлайн], 14, с. 133–138. Доступно: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22311/1/EV2017_133-138.pdf>
- Солодковський, Ю. М., 2006. Моделі розвитку конкурентоспроможності експорту у сучасній системі світової торгівлі. В: *Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: монографія*, у 2 т. К.: КНЕУ, т. 1, с. 163–195.
- Солоха, Д. В., 2016. Маркетингові важелі екологізації експортоорієнтованого сегменту збуту продукції металургійних підприємств України. *Вісник економічної науки України* [онлайн], 1(30), с. 134–138. Доступно: <<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/106275>>
- Трофімцева, О. В., 2022. Продовольча безпека світу і green recovery: завдання з зірочкою для українського АПК. [Інтерв'ю EcoBusiness Group]. 12.04.2022. Доступно: <<https://ecolog-ua.com/news/prodovolcha-bezpeka-svitu-i-green-recovery-zavdannya-z-zirochkoju-dlya-ukrayinskogo-apk>>
- Ус, Т. В., 2018. Сутність та аналіз методичних підходів до оцінки експортного потенціалу підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки* [онлайн], 22, с. 119–127. Доступно: <<http://global-national.in.ua/archive/22-2018/24.pdf>>
- Хом'яков, В. І., 2009. Формування стратегії зростання національної економіки. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки* [онлайн], 24(1). Доступно: <<http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/88276/84123>>
- Хомич, О. В. та Манаєнко, І. М., 2020. Розвиток експортного потенціалу підприємства на європейському ринку. *Проблеми економіки*, 3(45), с. 133–138. Доступно: <https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-133_138.pdf>
- Шершньова, З. Є., Черпак, А. Є. та Силантьєв, С. О., 2015. *Інститут корпоративного управління в умовах інноваційної економіки: колективна монографія*. КНЕУ, Київ.

References

- Agronews.ua, 2022. *Ukraina hoduie 400 mln liudei u sviti [Ukraine feeds 400 million people in the world]* [Onlain]. Available to: <<https://agronews.ua/news/ukrayina-goduye-400-mln-lyudej-u-sviti/>>
- Anchyskin, A. I., 1986. *Nauka – tekhnika – ekonomika [Science – technology – economics]*. Moskva: Ekonomika. Available to: <<https://elibrary.ru/item.asp?id=27623432>>
- Colodkovskiy, Yu. M., 2006. *Modeli rozvytku konkurentospromozhnosti eksportu u suchasni systemi svitovoi torhivli [Models of the development of export competitiveness in the modern world trade system]*. In: *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku: monohrafiia [Management of international competitiveness in the conditions of globalization of economic development: monograph]*, in 2 volumes. K.: KNEU, t. 1, p. 163–195.
- Druzhynina, L. V., 2010. *Prohnozuvannia eksportnoho potentsialu mashynobudivnykh pidpriemstv z metoiu pidvyshchennia konkurentospromozhnosti [Forecasting the export potential of machine-building enterprises with the method of increasing competitiveness]*. *Aktualni problemy ekonomiky*, 7, p. 246–252.
- Hariacha Ahropolityka, 2022. *Prodovolcha bezpeka Ukrainy, abo hasinnia pozhezhi bez zhodnoi stratehii [Food security of Ukraine, or putting out a fire without any strategy]* [onlain]. Available to: <<https://agropolit.com/spetsproekty/953-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-abo-gasinnya-pojeji-bez-jodnoyi-strategiyi>>
- Holovnyi sait dlia ahronomiv, 2021. *Ahrarnyi sektor Ukrainy: 30 nezaleznykh rokiv – pohliad fakhivtsiv [The agricultural sector of Ukraine: 30 years of independence - the view of experts]* [onlain]. Available to: <<https://superagronom.com/articles/536-agrarniy-sektor-ukrayini-30-nezaleznykh-rokiv--poglyad-fahivtsiv>>
- Hordieieva, T. F., Lukianenko, D. H., Poruchnyk, A. M. and Antoniuk, L. L., 2006. *Upravlinnia mizhnarodnoiu konkurentospromozhnistiu v umovakh hlobalizatsii ekonomichnoho rozvytku : monohrafiia [Management of international competitiveness in the minds of globalization of economic development: monograph]* : in 2 volumes. Kyiv.
- Khomiakov, V. I., 2009. *Formuvannia stratehii zrostannia natsionalnoi ekonomiky [Formation of a strategy for the growth of the national economy]*. *Zbirnyk naukovykh prats ChDTU. Seriia: Ekonomichni nauky* [onlain], 24(1). Dostupno: <<http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/88276/84123>>
- Khomych, O. V. and Manaenko, I. M., 2020. *Rozvytok eksportnoho potentsialu pidpriemstva na yevropeiskomu rynku [Development of the export potential of the enterprise on the European market]*. *Problemy ekonomiky* [online], 3(45), p. 133–138. Available to: <https://www.problecon.com/export_pdf/problems-of-economy-2020-3_0-pages-133_138.pdf>
- Klymyk, H. V. ta Petryk, S. V., 2009. *Problemy vdoskonalennia mekhanizmu upravlinnia eksportnoiu diialnistiu pidpriemstv silskohospodarskoho mashynobuduvannia [Problems of improving the mechanism of managing the export activity of agricultural engineering enterprises]*. *Ekonomika ta upravlinnia APK: Zbirnyk naukovykh prats* [online], 1(66), s. 105–108. Available to: <<http://www.btsau.kiev.ua/ua/edition.php?read=831>>
- Kozmenko, S. M. and Kolosok, S. I., 2010. *Metodychni pidkhody do otsinky eksportnoho potentsialu innovatsii mashynobuduvannia [Methodological approaches to assessing the export potential of machine-building innovation]*. *Efektivna ekonomika* [onlain], 12. Available to: <https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/53849/5/Kozmenko_Metodychni_pidkhody.pdf>

- Kuzmin, O. Ye. ta Melnyk, O. H., 2011. Diahnostyka potentsialu pidpriemstva. Marketynh i menedzhment innovatsii, 1, s. 155–166.
- Kyselova, O. M., 2001. *Aktyvizatsiia eksportnoho potentsialu Ukrainy na rosiiskomu napriamku [Activation of the export potential of Ukraine for the Russian direct]*. Kandydat nauk. Dysertatsiia. Dnipropetrovsk : Dnipropetrovskiyi natsionalnyi universytet.
- Mazaraki, A. A. Yukhymenko, V. V. Hrebelyk, O. P. et all, 2007. *Upravlinnia eksportnym potentsialom Ukrainy: monohrafiia [Managing the export potential of Ukraine: monograph]*. In: Mazaraki A. A., ed. Kyiv : KNEU.
- Piddubna, L. I., 2009. Eksportnyi potentsial pidpriemstv rehionu: sutnist, struktura i problemy dyversyfikatsii [Export potential of businesses in the region: nature, structure and problems of diversification]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 26, s. 125–133.
- Ponomarenko, V. S. and Piddubna, L. I., 2007. Konkurentospromozhnist yak imperatyv funktsionuvannia ta rozvytku suchasnykh ekonomichnykh system [Competitiveness as an imperative for the functioning and development of modern economic systems. In: *Konkurentospromozhnist: problemy nauky ta praktyky: monohrafiia [Competitiveness: problems of science and practice: monograph]*. VD «INZhEK».
- Popov, O. I., 1998. *Pidvyshchennia efektyvnosti formuvannia i vykorystannia eksportnoho potentsialu pidpriemstv [Improving the efficiency of molding and increasing the export potential of enterprises]*. Kandydat nauk. Avtoreferat. Simferopol: Krymskyi derzhavnyi ahrarnyi universytet. Available to: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&Z21ID=&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=DOC/1999/99poiepp.zip>
- Porter, M. Ye., 2000. *Konkurentsia: uchebnoe posobie [Competition: a study guide]*. Translation from English, Ya. V. Zablotskogo, ed. M. : Izdatelskiy dom «Vilyams».
- Porter, M., 2005a. *Konkurentnaya strategiia: Metodika analiza otrasley i konkurentov [Competitive Strategy: A Methodology for Analyzing Industries and Competitors]*. Translation from English. M.: Alpina Biznes Buks.
- Porter, M., 2005b. *Konkurentnoe preimushchestvo: Kak dostich vysokogo rezultata i obespechit ego ustoychivost [Competitive advantage: How to achieve high results and ensure its sustainability]*. Translation from English. M.: Alpina Biznes Buks.
- Samuelson, P. and Nordkhaus, V., 1997. *Ekonomika [Economics]*. Translated from English. M.: Binom.
- Shershnova, Z. Ye., Cherpak, A. Ye. and Sylantiev, S. O., 2015. *Instytut korporatyvnoho upravlinnia v umovakh innovatsiinoi ekonomiky: kolektyvna monohrafiia [The Institute of Corporate Governance in the minds of the innovation economy: a collective monograph]*. KNEU, Kyiv.
- Skorniakova, T. V., 2006. Eksportnyi potentsial obrobnoi promyslovosti Ukrainy: upravlinnia protsesom formuvannia: monohrafiia [Export potential of Ukrainian manufacturing industry: molding process management: monograph]. K.: Nauk. svit.
- Skorobohatova, N. Ye. and Hryshchenko, Ye. S., 2017. Vplyv intehratsiinykh protsesiv na upravlinsku polityku zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv [The impact of integration processes on the management policy of the modern economic activities of businesses]. *Ekonomichniy visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy «Kyivskiyi politekhnichnyi instytut»* [online], 14, s. 133–138. Available to: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/22311/1/EV2017_133-138.pdf>

- Solokha, D. V., 2016. Marketynhovi vazheli ekolohizatsii eksportooriiientovanoho sehmentu zbutu produktsii metalurhiinykh pidpriemstv Ukrainy [Marketing is important for the ecology of the export-oriented segment of the production of metallurgical enterprises in Ukraine]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy* [online], 1(30), p. 134–138. Available to: <<http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/106275>>
- Trofimtseva, O. V., 2022. *Prodovolcha bezpeka svitu i green recovery: zavdannia z zirochkoiu dlia ukrainskoho APK* [Food security of the world and green recovery: a task with a salary for the Ukrainian agro-industrial complex]. [Interview by EcoBusiness Group]. 12.04.2022. Available to: <<https://ecolog-ua.com/news/prodovolcha-bezpeka-svitu-i-green-recovery-zavdannya-z-zirochkoyu-dlya-ukrayinskogo-apk>>
- Us, T. V., 2018. Sutnist ta analiz metodychnykh pidkhodiv do otsinky eksportnoho potentsialu pidpriemstva [The essence and analysis of methodological approaches to the assessment of the export potential of the enterprise]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky* [online], 22, s. 119–127. Available to: <<http://global-national.in.ua/archive/22-2018/24.pdf>>
- Volkova, I. M., 2012. Suchasni tendentsii formuvannia ta rozvytku ahromarketynhu [Current trends in molding and development of agromarketing]. *Naukovi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii im. Gzhytskoho* [online], T. 14, 1(1), p. 117–121. Available to: <[http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlnu_2012_14_1\(1\)_22.pdf](http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/nvlnu_2012_14_1(1)_22.pdf)>
- Volokodavova, Ye. V., 2007. *Eksportnyi potentsial promyshlennykh predpriyatiy: teoriya, metodologiya, praktika : monografiya* [Export potential of industrial enterprises: theory, methodology, practice: monograph]. Samara : Samarskiy gos. ekon. Universitet.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2022.

Savchenko M.
Shchur D.
Mazuruk O.

DEVELOPMENT OF THE EXPORT POTENTIAL OF DOMESTIC AGRICULTURAL ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE GLOBAL FOOD PROBLEM

The article is devoted to the substantiation of the theoretical and methodological foundations of the development of the export potential of agro-industrial enterprises in the context of the systemic paradigm of its management. In the work, the trends of the export potential of Ukraine regarding agricultural products are determined. It is justified that due to the leadership positions in the export list of agricultural products, the issues of development, formation, management and reproduction of the export potential of domestic agro-industrial enterprises are very relevant. The authors systematized the approaches to determining the essence of the "export potential of the enterprise", based on the results of which the quintessence of the scientific concept regarding the essence of the studied category was determined. The quintessence of scientific provisions made it possible to form the author's definition of the category "export potential of the enterprise". The article substantiates that the

development of the enterprise's export potential occurs under the influence of endogenous and exogenous factors.

A conceptual model of the management system of the export potential of an agro-industrial complex enterprise was formed, an important stage of which is its assessment. The existing approaches to the assessment of the level of export potential were studied, with the determination of their advantages and disadvantages. A scientific-methodical approach to the assessment of the enterprise's export potential with the determination of the integral indicator of the enterprise's export potential has been formed. It is proposed to identify the level of the integral indicator of the enterprise's export potential using a scale developed on the basis of the Harrington scale. Conclusions were made about the necessity of approbation of the developed scientific and methodical method for assessing the export potential of the enterprise for domestic agro-industrial enterprises.

Keywords: *potential, export potential, export, agro-industrial enterprise, agro-industrial complex, assessment, management concept, scientific and methodological approach to assessment*